

Isänmaallisuudesta, muistin politiikasta ja tapaus Tiusasesta

Olemme kaikki isänmaallisia, normaalioloissa. Mutta entäpä poikkeusoloissa? Miten historiallisten tekojen arvo ja isänmaallisuuden aste mitataan? Ranskalainen kirjailija Paul Valéry totesi aikanaan, että ihmisten tekojen arvo ei riipu itse teoista vaan tekojen myöhemmistä tulkinnoista. Historia on oikullinen. Kansakunnan ja maailman muisti kirjoitetaan jälkikäteen, emmekä voi mennä takuuseen siitä, minkälaisen käsittelyn siinä saamme, sillä emme itse historiaamme kirjoita. Yleinen trendi näyttää olevan se, että historian näyttämöllä kaikki keinot, mukaan lukien pahimmat raakuudet, ovat oikeutettuja, kunhan vain voittaa. Amerikkalaiset pudottivat atomipommit Hiroshimaan ja Nagasakiin omien sanojensa mukaan välttääkseen verisen ja pitkän taistelun Japanin maaperällä. Ehkä. Entä häviäjät? Heitä ei kuunnella. Kauti aikomukset eivät takaa mitään. Muiden puolesta ajattelu on joskus turmiollista, joskus pelastavaa. Tie helvettiin on hyvien aikomusten päälleystämä, kun taas polku paratiisiin on historiallisesti hyväksi *luokiteltujen* aikomusten kukittama.

Moraaliset periaatteet ja isänmaallisuus saattavat joissakin tapauksissa olla keskenään ristiriitaisia, kuten Pentti Tiusasen tapaus on osoittanut. Omien sanojensa mukaan idealismista ja/tai naivismista vieraan vallan turvallisuuspalvelun informantiksi päätyneet Tiusanen on oikeuttanut tekemisiään vetoamalla kapitalismin vastaiseen taisteluun. Näin jälkikäteen on helppo sanoa, että kaikki keinot eivät ole oikeutettuja poliittisten päämäärien saavuttamiseksi. Tiettyjä moraalisia periaatteita, kuten ihmisarvoa ja isänmaallisuutta, olisi kaikissa tilanteissa ylläpidettävä. Kommunismi ja isänmaallisuus eivät 1970-luvulla sulkeneet toisiaan pois, tänään asia ei ole enää niin selvä. Ehkä juuri tämä epäselvyys esti Tiusasen kovempiotteisen kollektiivisen nuhtelun. Mutta jos ”kapitalismin vastainen taistelu” olisi päättynyt toisin, siis kommunismin voittoon, Tiusasen tuskin tarvitsisi selitellä tekemisiään. Päinvastoin, historia olisi sijoittanut hänet ”hyvien” patrioottien joukkoon. Tämän päivän voittajat olisivat muuttuneet rikollisiksi ja kapitalistisen sorron käytyreiksi.

Estääkö historian moraalisuus tasapainoisen menneisyyden arvioinnin? Historiankirjoituksen keskeinen ristiriita on ymmärryksen ja moraalin välillä. Ymmärtäminen tapahtuu usein moraalisien periaatteiden kustannuksella ja moraalisien puhtauden ylläpitäminen ymmärryksen kustannuksella. Ensimmäinen johtaa helposti moraalittomuuteen ja toinen häikäilemättömyyteen. Tasapainon löytäminen on hankalaa, valmista reseptiä kun ei ole.

Vuoden 2001 ensimmäisen numeron kaikki artikkelit käsittelevät muistin politiikkaa ja poliittisen yhteisön ideaalien ja normien rakentamisprosessia. Artikkelissaan italialaisesta politiikan teoreetikosta Niccolò Macchiavellista Paul-Erik Korvela erittelee Machiavellin kristinuskon kritiikkiä. Macchiavelli vastusti kristinuskoa, koska se ei ollut isänmaallista vaan yleismaailmallista. Kaupunkivaltion vallan kannalta kristinuskon ja

paavin valta olivat turmiollisia. Toisessa historiallisessa tilanteessa ranskalainen virkamies Jean Monnet ei nähnyt ristiriitaa ranskalaisuuden ja eurooppalaisuuden, patriotismin ja ”europatriotismin” välillä, vaikka monet hänen maanmiehistään pitivät entistä konjakkikauppiasta maanpetturina. Mikko Vähä-Sipilä tarkastelee Monnet’n käsitteitä integraatiosta ja niiden suhdetta mm. unionin demokratiavajeeseen. Historiankulun arvaamattomuutta kuvaa se, että tänään Monnet’ta juhlietaan Euroopan isänä. Kuinka kauan olisi 50 vuotta sitten uskonut, että Euroopan unioniin kuuluisi jonakin päivänä 15 jäsenmaata ja että se laajentuisi itään? Heino Nyysönen tarkastelee unkarilaisia 1990-luvun keskusteluja muistin politiikan kannalta liittäen ne identiteetin rakentamiseen ja menneisyyden representaatioon.

Politiikka-lehden toimitus on siirtynyt Helsinkiin. Olemme samassa yhteydessä uudistaneet ja tarkentaneet ohjeita Poliitiikan kirjoittajille. Toivomme lukijoilta edelleen korkeatasoisia tekstejä.

NIILO KAUPPI